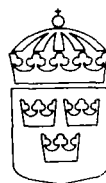

Utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU1

Svenskundervisning för invandrare m.m.

1988/89
UbU1

Motionerna

1987/88:Ub207 av Kenth Skårvik och Margareta André (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet till koncentrerad SFI-undervisning.

1987/88:Ub208 av Eva Johansson och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av förändrade regler för svenska för invandrare för att möjliggöra studier i annan kommun än hemkommunen.

1987/88:Ub223 av Johnny Ahlqvist och Ingegerd Anderlund (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenskundervisning för invandrare.

1987/88:Ub317 av Berit Oscarsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om studiecirkel för invandrare.

1987/88:Ub360 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för invandrarkvinnor,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om asylsökandes rätt till grundskole- och gymnasie studier.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:Sf534.

1987/88:Ub394 av Anita Johansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kursverksamhet i svenska och samhällskunskap för asylsökande och deras barn vid våra flyktingförläggningar samt om bildningsförbundens medverkan i denna verksamhet.

1987/88:Ub395 av Sten Svensson (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om angelägenheten av att i största möjliga utsträckning utnyttja folkhögskolorna inom det framtida flyktingmottagandet.

1987/88:Ub401 av Pär Granstedt m.fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om folkhögskolornas medverkan i flyktingmottagningen.

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att möjligheter att nivåanpassa svenskundervisningen för invandrare införas enligt vad som i motionen anförts.

Utskottet

Allmänt

En flykting som kommer till Sverige placeras i allmänhet först vid en s.k. utredningssluss, där ansökan om uppehållstillstånd utreds. I de fall utredningen tar längre tid placeras flyktingen vid en förläggning.

Enligt riksdagens beslut vid riksmötet 1987/88 (prop. 1987/88:158, Sfu 1987/88:28, rskr. 1987/88:339) skall utplacering i en kommun normalt göras endast efter det att uppehållstillstånd beviljats. Eftersom det under senare tid varit svårt att kommunplacera alla som fått uppehållstillstånd, kan flyktingen bli kvar på förläggningen en tid även efter det att uppehållstillstånd beviljats.

För de flyktingar och invandrare som vistas på förläggningar anordnar statens invandrarverk (SIV) undervisning i svenska och samhällsorientering. Undervisningen omfattar vanligen 20 timmar per vecka, varav fyra timmar samhällsorientering. Undervisningen upphandlas och bekostas helt av SIV. Sådan uppdragsundervisning har hittills genomförts av studieförbund, AMU-myndighet eller kommun (kommunal vuxenutbildning). Undervisningen sker i enlighet med läroplanen för grundläggande svenskundervisning för invandrare (grund-sfi) och om möjligt med lärare som har kompetens för grund-sfi. SIV anlitar i viss utsträckning folkhögskolor som tillfälliga förläggningar, men endast för dem som har fått uppehållstillstånd och som ännu inte kommunplaceras samt för vissa asylsökande ungdomar. På SIV:s uppdrag anordnar folkhögskolan därvid undervisning i bl.a. svenska och samhällsorientering.

När flyktingarna placerats i en kommun och är kyrkobokförda där har kommunen enligt lagen (1986:159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare skyldighet att anordna grund-sfi för dem. Skyldigheten omfattar även dem som vistas i kommunen och som väntat minst två månader på besked om uppehållstillstånd. Som redovisats tidigare är denna grupp numera mycket liten, då de som väntar på besked om uppehållstillstånd i princip inte längre skall placeras i kommun utan i stället vänta vid en förläggning.

Kommunen kan anordna grund-sfi i egen regi eller ge studieförbund, folkhögskola eller i undantagsfall AMU-myndighet i uppdrag att anordna undervisningen.

Påbyggnadsundervisning i svenska för invandrare (påbyggnads-sfi) anordnas av studieförbunden och inom arbetsmarknadsutbildningen.

I två motioner tas upp frågor som gäller undervisning för dem som väntar på besked om uppehållstillstånd.

Enligt motion 1987/88:Ub360 (fp) yrkande 4 bör riksdagen uttala att de asylsökande som har kunskapsmässiga förutsättningar för att vidga sina studier till grundskole- och gymnasieskolnivå bör få göra detta utan formella hinder.

I motion 1987/88:Ub394 (s) anförs att alla asylsökande bör få undervisning i svenska och samhällskunskap och att bildningsförbunden bör få medel till att anordna denna verksamhet.

Som utskottet inledningsvis redovisat finns i princip alla asylsökande numera vid utredningsslussar eller förläggningar. De kommunplaceras inte förrän de fått uppehållstillstånd. Situationen är således en annan än när motionerna skrevs. Då placerades ännu asylsökande ut i kommuner, innan de fått besked om uppehållstillstånd. Den undervisning i svenska och samhällsorientering som SIV anordnar för de vuxna på förläggningarna upphandlas bl.a. från studieförbunden.

Rätt att delta i grundläggande utbildning för vuxna (grundvux), kommunal vuxenutbildning (komvux) samt utbildning vid statens skolor för vuxna har enligt 1 kap. 6 § vuxenutbildninglagen (1984:1118) endast de som är kyrkobokförda i riket. Enligt 8 kap. 2 a § får dock regeringen (eller den myndighet regeringen bestämmer) meddela föreskrifter om rätt för den som inte är kyrkobokförd i riket att delta i sådan utbildning. Regeringen har beslutat att den som väntat på besked om uppehållstillstånd minst två månader får delta i grundvux (2 kap. 4 § vuxenutbildningsförordningen 1984:1118 samt förordningen 1986:585 om väntetid för vissa deltagare i grundläggande svenskundervisning för invandrare och grundutbildning för vuxna).

I samband med att SIV omorganiserats fr.o.m. 1989/90 beräknas väntetiderna på förläggningarna minska och därmed också behovet av en längre tids undervisning där.

Med hänvisning till de delvis nya förhållanden som gäller för asylsökande och den redovisade verksamheten med undervisning vid förläggningar anser utskottet att riksdagen inte behöver göra något sådant uttalande som begärs i motionerna 1987/88:Ub360 yrkande 4 och 1987/88:Ub394. De avstyrks därför.

Undervisning för flyktingar på folkhögskola

Folkhögskolorna bör enligt motionerna 1987/88:Ub395 (m) yrkande 2 och 1987/88:Ub401 (c) yrkande 4 utnyttjas i största möjliga utsträckning inom flyktingmottagningen. Motionärerna erinrar om att folkhögskolorna redan gjort en betydande insats inom flyktingmottagningen. De anför också att folkhögskolornas pedagogik och miljö visat sig vara mycket lämpliga för mottagning och undervisning av flyktingar.

Utskottet har inledningsvis redovisat att folkhögskolor under senare år har medverkat i flyktingmottagningen genom att SIV anlitat dem som tillfälliga förläggningar för dels sådana flyktingar som fått uppehållstillstånd men ännu

inte kommunplacerats, dels vissa asylsökande ungdomar. Vidare kan en kommun anlita folkhögskola för anordnande av grund-sfi för de flyktingar som fått uppehållstillstånd och placerats i kommunen. Utvecklingen har således gått i den riktning motionärerna önskar.

Vid föregående riksmöte konstaterade socialförsäkringsutskottet (SfU 1987/88:21 s. 17) att folkhögskolor redan anlitas inom flyktingmottagningen och att det därför inte behövdes något uttalande från riksdagen i denna fråga.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub395 yrkande 2 och 1987/88:Ub401 yrkande 4.

Grundläggande svenskundervisning för invandrare (grund-sfi)

Ett antal motioner tar upp olika frågor som rör den grundläggande svenskundervisning för invandrare (grund-sfi) som kommunerna är skyldiga att erbjuda och anordna.

Enligt motion 1987/88:Ub208 (s) bör reglerna för grund-sfi ändras så att det blir möjligt för en invandrare att *studera i annan kommun än hemkommunen*, t.ex. i den kommun där invandraren arbetar.

När riksdagen (prop. 1983/84:199, UbU 1984/85:6, rskr. 1984/85:77) beslöt om principerna för en permanent grund-sfi betonades bl.a. att kommunerna har skyldighet att främja interkommunal samverkan. Denna samverkan avsåg i första hand situationer där kommuner med få invandrare behöver samverka för att kunna anordna grund-sfi. Detta utesluter inte att kommuner bör samverka när en invandrare med fördel kan delta i en annan kommuns undervisning därför att invandraren arbetar där. Statsbidragsreglerna hindrar att två kommuner kan räkna in en och samma person i underlaget för grund-sfi. Reglerna hindrar emellertid inte att kommuner kommer överens om "interkommunal" ersättning för en invandrades deltagande i grund-sfi i annan kommun än hemkommunen. Enligt uppgift från skolöverstyrelsen (SÖ) förekommer redan sådan samverkan. SÖ informerar kommunerna om denna möjlighet t.ex. i samband med konferenser. Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub208.

I två motioner, nämligen 1987/88:Ub207 (fp) och 1987/88:A53 (c) yrkande 1, begärs ett uttalande från riksdagen om att *studier inom grund-sfi* skall få genomföras *på heltid*.

Riksdagen har godkänt att grund-sfi skall bedrivas på deltid (UbU 1984/85:6 s. 8-9, rskr. 1984/85:77).

Enligt läroplanen och SÖ:s allmänna råd (SÖ-FS 1986:199) skall omfattningen av undervisningen anpassas så långt som möjligt till deltagarnas individuella förutsättningar. Studierna kan bedrivas med 10–21 undervisningstimmar per vecka. Till denna tid kommer tid för självstudier. En tanke bakom bestämmelserna om deltidstudier är att de studerande skall ha möjlighet till praktik eller arbete vid sidan av studierna. SIV startar under 1988/89 verksamhet med att ordna arbete/praktik redan i samband med kommunplaceringen. Ett annat skäl till deltidstudier är att det kan vara svårt att tillägna sig studier på heltid i ett enda ämne som dessutom är ett

främmande språk. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1987/88:Ub207 och 1987/88:A53 yrkande 1.

1988/89:UbU1

Det behövs enligt motion 1987/88:Ub223 (s) klarare föreskrifter beträffande *kommunernas bedömning av de studerandes kunskapsnivå* inom grund-sfi. Motionärerna anför att en del kommuner inte följer de rekommendationer som finns. Det behövs därför en översyn i syfte att undvika godtycke i bedömningarna.

Enligt 9 § lagen (1986:159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare upphör kommunens skyldighet att ge grund-sfi när den studerande uppnått (i läroplanen) angivna färdigheter eller inte gör tillfredsställande framsteg. SÖ har givit ut en vägledning, Gruppsammansättning och bedömning, kommentarmaterial till L grund-sfi-86, till kommunerna. I den redovisas tre bedömningsinstrument, nämligen samtal, fri skrivning och s. k. cloze-test som avser ordförståelse och i vissa fall används som ett komplement till de två förstnämnda. Bedömningar bör enligt vägledningen göras före kursstart och efter något mer än halva den planerade studietiden samt i form av en avstämning vid slutet av studietiden. Vägledningen kompletteras med ett kassetband med exempel på samtal med studerande.

Ansvar för att bedöma de studerandes kunskaper har lagts på kommunerna, och ansvar för att ge kommunerna vägledning härvidlag åvilar SÖ. Utskottet har inte funnit att riksdagen bör göra något särskilt uttalande om hur föreskrifterna skall utformas eller eventuellt kompletteras. Med hänvisning till vad som redovisats i ärendet föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub223.

Åtgärder för invandrarkvinnor

Enligt motion 1987/88:Ub360 (fp) blir många invandrarkvinnor isolerade från kontakter utanför hemmet. Deras situation kräver därför ökad uppmärksamhet. I motionens yrkande 1 begärs åtgärder för invandrarkvinnorna som bl.a. skall syfta till att uppmuntra studieförbunden att erbjuda kurser speciellt för dem. Vidare bör uppsökande verksamhet riktas just till dem.

I 6 § lagen (1986:159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare åläggs kommunerna att informera de personer som har rätt till grund-sfi om undervisningen och om vilka villkor som gäller. I beräkningsgrunden för det schabloniserade statsbidraget till grund-sfi ingår särskilda medel för information och rekrytering av studerande (prop. 1985/86:100, UbU 1985/86:10 s. 18, rskr. 1985/86:143). Enligt 6 § förordningen (1986:207) skall undervisningen anpassas till de studerandes behov samt anknyta till deras situation och erfarenheter.

Kommunerna är också ålagda att söka nå dem som har rätt till grundvux och motivera dem att delta (3 kap. 2 § vuxenutbildningslagen).

Informationen om allmänna studiecirklar åvilar studieförbunden. Inom studiecirkelverksamheten gäller friare regler och utgår ett särskilt bidrag för verksamhet för korttidsutbildade och andra med motsvarande särskilda behov. Till denna grupp räknas bl.a. invandrare som har svårigheter att delta i den vanliga studiecirkelverksamheten (SÖ-FS 1988:131).

Mot bakgrund av det redovisade anser utskottet att det inte är erforderligt

med ett särskilt stöd till studieförbunden för verksamhet för invandrarkvinnor. Motion 1987/88:Ub360 yrkande 1 avstyrks därmed.

1988/89:UbU1

Allmänna studiecirklar för invandrare

Ett kontinuerligt extra stöd bör enligt motion 1987/88:Ub317 (s) utgå till studiecirklar för invandrare. Stödet skall vara av samma slag som det särskilda bidraget till vissa studiecirklar för invandrare inför valet 1988.

Utskottet erinrar om att riksdagen vid riksmötet 1986/87 anvisade 10 milj.kr. till en särskild studiekampanj för invandrare inför valet år 1988 mot bakgrund av att invandrarnas valdeltagande successivt har minskat (prop. 1986/87:109 bil. 6, UbU 1986/87:28, rskr. 1986/87:259). Utskottet anser inte att något sådant stöd bör utgå varje år. Till allmänna studiecirklar utgår statsbidrag i form av schablonbidrag och tilläggsbidrag. Tilläggsbidrag utgår bl.a. till cirklar i hemspråk, svenska, matematik och samhällsinriktade ämnen. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1987/88:Ub317.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. beträffande *undervisning för asylsökande*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub360 yrkande 4 och 1987/88:Ub394,
2. beträffande *undervisning för flyktingar på folkhögskola*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub395 yrkande 2 och 1987/88:Ub401 yrkande 4,
3. beträffande *grundläggande svenskundervisning i annan kommun än hemkommunen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub208,
4. beträffande *grundläggande svenskundervisning på heltid*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub207 och 1987/88:A53 yrkande 1,
5. beträffande *kommunernas bedömning av de studerandes kunskapsnivå*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub223,
6. beträffande *åtgärder för invandrarkvinnor*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub360 yrkande 1,
7. beträffande *allmänna studiecirklar för invandrare*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub317.

Stockholm den 15 november 1988

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Larz Johansson (c), Helge Hagberg (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Bengt Silfverstrand (s), Lars Leijonborg (fp), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Ingvar Johnsson (s), Berit Löfstedt (s), Carl-Johan Wilson (fp), Marianne Andersson (c), Eva Goës (mp), Marita Bengtsson (s), Ewa Hedkvist Petersen (s), Ulf Melin (m) och Ylva Johansson (vpk).

Reservation

Undervisning för asylsökande (mom. 1)

Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Som utskottet" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är viktigt att ta till vara den tid de asylsökande väntar på uppehållstillstånd. Utöver undervisningen i svenska och samhällsorientering bör det även anordnas undervisning för dem på grundskole- och gymnasieskolenivå. Regeringen bör uppdra åt SIV att undersöka om det är praktiskt möjligt att anordna undervisning vid förläggningar även i andra ämnen än svenska och samhällskunskap och beräkna kostnaderna för denna undervisning.

Asylsökande som vistas i en kommun kan efter två månaders väntan på uppehållstillstånd få delta i kommunens grundläggande utbildning för vuxna (grundvux). Utskottet anser att asylsökande även bör få delta i kommunal vuxenutbildning (komvux) och att regeringen snarast bör utfärda bestämmelser om detta.

Vad utskottet anfört om undervisning för asylsökande bör riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ub360 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *undervisning för asylsökande* att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ub360 yrkande 4 och med avslag på motion 1987/88:Ub394 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

